Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MELCHIORA WATHELETA
přednesené dne 9. června 2016 [1]

Spojené věci C-401/15 až C-403/15

Noémie Depesme (C-401/15),
Saïd Kerrou (C-401/15),
Adrien Kauffmann (C-402/15),
Maxime Lefort (C-403/15)
proti
Ministre de l'Enseignement supérieur et de la recherche

[žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podané Cour administrative (správní soud vyššího stupně, Lucembursko)]

„Řízení o předběžné otázce — Volný pohyb osob — Rovné zacházení — Sociální výhody — Nařízení (EU) č. 492/2011 — Článek 7, odst. 2 — Finanční pomoc na vysokoškolské studium — Podmínka — Diskriminace — Rodičovství — Pojem ‚dítě' — Nevlastní rodič"

I – Úvod

1. Žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce se týkají výkladu článku 45 SFEU a čl. 7 odst. 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie [2].

2. Tyto žádosti byly předloženy v rámci tří sporů mezi Noémie Depesme a Saïdem Kerrou v prvním sporu, Adrienem Kauffmannem v druhém sporu a Maximem Lefortem ve třetím sporu na straně jedné a Ministre de l'Enseignement supérieur et de la Recherche (ministr vysokoškolského vzdělávání a výzkumu, dále jen „ministr") na straně druhé ohledně odmítnutí přiznat finanční pomoc na vysokoškolská studia na akademický rok 2013/2014.

3. Spory se odehrávají v kontextu pozměněných znění lucemburských právních předpisů v návaznosti na rozsudek ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411).

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — Úř. věst. 2011, L 141, s. 1.

4. Soudní dvůr má odpovědí na položenou otázku určit, zda pojem „dítě“ migrujícího pracovníka, který je zakotven v novém čl. 2a zákona ze dne 22. června 2000, o finanční pomoci státu na vysokoškolské studium ve znění zákona ze dne 19. července 2013 (*Mémorial* A 2013, s. 3214), který byl přijat v návaznosti na rozsudek ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411), zahrnuje rovněž nevlastní děti tohoto pracovníka [3].

5. V rámci tohoto stanoviska musí být pojmy „nevlastní syn“, „nevlastní dcera“ nebo „nevlastní děti“ chápány tak, že odkazují na vztah mezi dítětem a osobou, se kterou jeho otec nebo matka uzavřeli manželství nebo registrované partnerství, které je rovnocenné manželství.

II – **Právní rámec**

A – *Unijní právo*

1. Nařízení č. 492/2011

6. Článek 7 tohoto nařízení stanoví následující:

„1. S pracovníkem, který je státním příslušníkem členského státu, nesmí být na území jiného členského státu zacházeno z důvodu jeho státní příslušnosti jinak než s tuzemskými pracovníky, jde-li o podmínky zaměstnávání a pracovní podmínky, zejména z oblasti odměňování, skončení pracovního poměru a návratu k povolání nebo opětného zaměstnání, pokud se stal nezaměstnaným.

2. Požívá stejné sociální a daňové výhody jako tuzemští pracovníci.

[…]“

2. Směrnice 2004/38/ES

7. Pojem „rodinný příslušník“ občana Unie je definován v čl. 2 odst. 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS [4]. Podle tohoto ustanovení „rodinným příslušníkem“ je:

„a) manžel nebo manželka;

b) partner, se kterým občan Unie uzavřel registrované partnerství na základě právních předpisů členského státu, zachází-li právní řád hostitelského členského státu s registrovaným partnerstvím jako s manželstvím, v souladu s podmínkami stanovenými souvisejícími právními předpisy hostitelského členského státu;

3 — Je třeba podotknout, že tyto právní předpisy jsou předmětem jiné žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce ve věci Bragança Linares Verruga a další, kterou dosud projednává Soudní dvůr a ke které jsem přednesl stanovisko dne 2. června 2016 (C-238/15, ECLI:EU:C:2016:389). Tato jiná věc se zásadnějším a přímějším způsobem týká souladu unijního práva a podmínky zvolené lucemburským zákonodárcem, jíž podmínil přiznání státní finanční pomoci na vysokoškolské studium minimální dobou zaměstnání v Lucembursku. Na základě mé analýzy jsem navrhl Soudnímu dvoru, aby rozhodl, že čl. 7 odst. 2 nařízení č. 492/2011 brání takovým právním předpisům členského státu, jako jsou lucemburské právní předpisy.

4 — Úř. věst. 2004, L 158, s. 77; Zvl. vyd. 05/05, s. 46, oprava Úř. věst. 2011, L 327, s. 70.

c) potomci v přímé linii, kteří jsou mladší 21 let nebo jsou vyživovanými osobami, a takoví potomci manžela či manželky nebo partnera či partnerky stanovení v písmenu b);

d) předci v přímé linii, kteří jsou vyživovanými osobami, a takoví předci manžela či manželky nebo partnera či partnerky stanovení v písmenu b).“

B – *Lucemburské právo*

8. Článek 2 zákona ze dne 22. června 2000 o finanční pomoci státu na vysokoškolské studium, ve znění zákona ze dne 26. července 2010 (*Mémorial* A 2010, s. 2040) (dále jen „zákon ze dne 22. června 2000“) stanoví:

„Příjemci finanční pomoci Finanční pomoc státu na vysokoškolské studium může být přiznána studentům, kteří byli přijati k vysokoškolskému studiu a kteří splňují jednu z následujících podmínek:

a) jsou lucemburskými státními příslušníky nebo rodinnými příslušníky lucemburského státního příslušníka a mají v Lucemburském velkovévodství místo trvalého pobytu (tzv. domicil), nebo

b) jsou státními příslušníky jiného členského státu Evropské unie nebo jednoho z jiných států, které jsou smluvními stranami Dohody o Evropském hospodářském prostoru [ze dne 2. května 1992 (Úř. věst. 1994, L 1, s. 3)] a Švýcarské konfederace a na území Lucemburského velkovévodství pobývají v souladu s kapitolou 2 zákona ze dne 29. srpna 2008 o volném pohybu osob a přistěhovalectví, v pozměněném znění, jako zaměstnanci, osoby vykonávající nezávislou činnost, osoby, které si zachovávají takové postavení, nebo rodinní příslušníci jedné z předchozích kategorií osob, nebo jako osoby, které získaly právo trvalého pobytu […] […]“

9. Na základě rozsudku ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411), byl čl. 1 odst. 1 zákona ze dne 19. července 2013 (*Mémorial* A 2013, s. 3214) vložen do zákona ze dne 22. června 2000 článek 2a, který zní:

„Student, který nemá bydliště v Lucemburském velkovévodství, může rovněž pobírat finanční pomoc na vysokoškolské studium za podmínky, že je dítětem osoby zaměstnané nebo osoby samostatně výdělečně činné, která je lucemburským občanem nebo občanem Evropské unie nebo jiného státu, který je smluvní stranou Dohody o Evropském hospodářském prostoru, nebo Švýcarské konfederace, přičemž je tato osoba zaměstnána nebo vykonává činnost v Lucembursku, a že tato osoba byla v Lucembursku zaměstnaná nebo tam vykonávala činnost po nepřerušenou dobu alespoň pěti let ke dni, kdy student podal žádost o finanční pomoc na vysokoškolské studium. Zaměstnání v Lucembursku musí odpovídat alespoň polovině běžné pracovní doby stanovené pro podniky platným zákonem nebo případně platnou kolektivní smlouvou. Osoba samostatně výdělečně činná musí být podle čl. 1 odst. 4 Code de la sécurité sociale (zákoník sociálního zabezpečení) povinně a trvale pojištěna v systému sociálního zabezpečení v Lucemburském velkovévodství po dobu pěti let před podáním žádosti o finanční pomoc na vysokoškolské studium.“

10. Zákon ze dne 22. června 2000, ve znění zákona ze dne 19. června 2013 (dále jen „pozměněný zákon ze dne 22. června“) byl však urychleně zrušen zákonem ze dne 24. července 2014, o finanční pomoci státu na vysokoškolské studium (*Mémorial* A 2014, s. 2188).

11. Od té doby čl. 3 tohoto posledního zákona stanoví:

„Finanční pomoc státu na vysokoškolské studium může být přiznána studentům a žákům, kteří jsou definováni v článku 2, dále se na ně odkazuje termínem ‚student', a kteří splňují jednu z následujících podmínek:

[…]

(5) v případě studentů-nerezidentů v Lucemburském velkovévodství:

a) být osobu zaměstnanou nebo osobou samostatně výdělečně činnou, která je lucemburským občanem nebo občanem Evropské unie nebo jiného státu, který je smluvní stranou Dohody o Evropském hospodářském prostoru, nebo Švýcarské konfederace, přičemž je tato osoba zaměstnána nebo vykonává činnost v Lucemburském velkovévodství ke dni podání svojí žádosti o finanční pomoc na vysokoškolské studium; nebo

b) být dítětem osoby zaměstnané nebo osoby samostatně výdělečně činné, která je lucemburským občanem nebo občanem Evropské unie nebo jiného státu, který je smluvní stranou Dohody o Evropském hospodářském prostoru, nebo Švýcarské konfederace, přičemž je tato osoba zaměstnána nebo vykonává činnost v Lucemburském velkovévodství ke dni, kdy student podal žádost o finanční pomoc na vysokoškolské studium za podmínky, že tato osoba nadále poskytuje studentovi výživu a že tato osoba byla v Lucemburském velkovévodství zaměstnaná nebo tam vykonávala činnost po nepřerušenou dobu alespoň pěti let ke dni, kdy student podal žádost o finanční pomoc na vysokoškolské studium v průběhu referenčního období sedmi let, které se počítá zpětně od dne žádosti o získání finanční pomoci pro vysokoškolské studium, nebo odchylně že osoba, které zůstává takové postavení, splňuje výše stanovené kritérium pěti let ze sedmi v okamžiku ukončení činnosti."

III – **Skutkový stav sporů v původních řízeních**

12. Noémie Depesme je nevlastní dcerou S. Kerroua, příhraničního pracovníka v Lucembursku. Bydlí v Mont-Saint-Martin v Lotrinsku (Francie), v blízkosti hranic velkovévodství. Noémie Depesme požádala lucemburský stát o finanční pomoc na vysokoškolské studium za účelem zápisu do prvního ročníku lékařství na Lotrinské univerzitě v Nancy (Francie).

13. Adrien Kauffmann je nevlastním synem Patricka Kiefera, rovněž příhraničního pracovníka v Lucembursku. Bydlí v Marly Freskaty (Francie), v příhraniční oblasti Lotrinska. Adrien Kauffmann požádal za účelem studií práva a ekonomie na Lotrinské univerzitě v Nancy (Francie) lucemburský stát o finanční pomoc na vysokoškolské studium.

14. Maxime Lefort je nevlastním synem pana Terwoigne, který je také příhraničním pracovníkem v Lucembursku. P. Terwoigne uzavřel manželství s matkou M. Leforta po smrti jejího manžela. Bydlí ve Vance (Belgie), v části příhraniční lucemburské provincie Lucemburského velkovévodství. Maxime Lefort požádal za účelem studií sociologie a antropologie na lovaňské katolické univerzitě v Louvain-la-Neuve (Belgie) lucemburský stát o finanční pomoc na vysokoškolské studium.

15. Podle znění pozměněného zákona ze dne 22. června 2000, který se použije na věci v hlavním řízení, se požadované finanční pomoci přiznávají studentům, kteří nemají bydliště na lucemburském území, za podmínky, že příjemce pomoci je dítětem osoby zaměstnané nebo osoby samostatně výdělečně činné, která je lucemburským občanem nebo občanem Evropské unie, a že je tato osoba zaměstnána nebo vykonává činnost v Lucembursku po nepřerušenou dobu alespoň pěti let ke dni podání žádosti.

16. Dopisy ze dne 26. září, ze dne 17. října a ze dne 12. listopadu 2013 ministr odmítl vyhovět žádostem N. Depesme, A. Kauffmanna a M. Leforta z důvodu, že nesplňovali podmínky stanovené pozměněným zákonem ze dne 22. června 2000. Podle předkládacího rozhodnutí měl ministr za to, že N. Depesme, A. Kauffmana a M. Leforta nelze kvalifikovat jako „děti" příhraničního pracovníka, protože v Lucembursku pracovali pouze jejich nevlastní otcové.

17. Dne 20. prosince 2013 N. Depesme podala žalobu u tribunal administratif de Luxembourg (správní soud prvního stupně, Lucembursko) na zrušení zamítavého rozhodnutí, které se jí týkalo. Její nevlastní otec, S. Kerrou, vstoupil v tomto stupni do řízení jako vedlejší účastník. Dne 20. ledna 2014 M. Lefort a dne 25. dubna 2014 A. Kauffmann podali obdobné žaloby proti zamítavým rozhodnutím, která se jich týkají.

18. Rozsudky ze dne 15. ledna 2015 prohlásil tribunal administratif (správní soud prvního stupně) žaloby N. Depesme, A. Kauffmanna a M. Leforta za přípustné, ale neopodstatněné. Noémie Depesme, S. Kerrou, A. Kauffmann a M. Lefort napadli tyto rozsudky u předkládajícího soudu.

19. Před předkládajícím soudem N. Depesme a S. Kerrou poukazují zejména na to, že S. Kerrou, který je již 14 let příhraničním pracovníkem v Lucembursku, uzavřel dne 24. května 2006 manželství s matkou N. Depesme. Od té doby žijí všichni tři ve stejné domácnosti a S. Kerrou přispívá na výživu dítěte své ženy, což zahrnuje i příspěvky na vysokoškolské studium. Kromě toho před zahájením vysokoškolských studií dítěte na něj pobíral lucemburské rodinné přídavky.

20. Adrien Kauffmann poukázal na to, že v roce 2003 se jeho rodiče odloučili a ode dne 20. června 2005 jsou rozvedeni. Děti byly svěřeny do výlučné péče matky. Matka uzavřela dne 10. března 2007 manželství s P. Kieferem. Od té doby žijí všichni tři ve společné domácnosti. Patrick Kiefer přispívá na jeho výživu a vzdělávání. Rovněž pobíral lucemburské rodinné přídavky na A. Kauffmanna.

21. Konečně M. Lefort poukázal na to, že jeho otec zemřel. Jeho matka uzavřela nové manželství s p. Terwoigne, příhraničním pracovníkem v Lucembursku po dobu delší než 5 let. Od té doby žije se svojí matkou a nevlastním otcem p. Terwoigne, který v plném rozsahu přispívá na zajištění finančních nákladů domácnosti. Rovněž přispívá na výdaje M. Leforta na vysokoškolské studium.

22. V odpovědi na tyto skutkové argumenty lucemburský stát tvrdí, že N. Depesme, A. Kauffmann a M. Lefort nejsou „z právního hlediska" dětmi svých nevlastních otců.

23. V těchto předkládacích rozhodnutích Cour administrative (správní soud vyššího stupně, Lucembursko) zdůrazňuje, že článek 2a pozměněného zákona ze dne 22. června 2000 je důsledkem rozsudku ze dne 20. června 2013 Giersch a další. (C-20/12, EU:C:2013:411). Podle předkládajícího soudu se sporný bod sporů, které mu byly předloženy, netýká podmínek přiznání pomoci, které stanoví nový zákon, ale samotného pojmu „dítě", který zákon používá a na který výše uvedený rozsudek Soudního dvora odkazuje. Rodičovství může připadat v úvahu jak z právního tak ekonomického hlediska.

24. Za těchto podmínek se Cour administrative (správní soud vyššího stupně) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru předběžnou otázku.

IV – **Žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce a řízení před Soudním dvorem**

25. Cour administrative (správní soud vyššího stupně) třemi rozhodnutími podanými dne 22. července 2015 došlými Soudnímu dvoru dne 24. července 2015 položil Soudnímu dvoru na základě článku 267 SFEU tři žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce, jejichž znění je totožné s výhradou jediného rozdílu.

26. Ve věci C-403/15 totiž předkládající soud doplňuje ustanovení unijního práva, na která odkázal v druhých dvou věcech, o čl. 33 odst. 1 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“) případně ve spojení s článkem 7 Listiny.

27. Předběžná otázka v doplněném znění zní:

„Aby byly účinně splněny požadavky zákazu diskriminace s ohledem na čl. 7 odst. 2 nařízení [č. 492/2011], spolu [s] čl. 45 odst. 2 SFEU, v souvislosti s čl. 33 odst. 1 Listiny, případně spolu [s] jejím článkem 7, v rámci zohlednění skutečného stupně vazby studenta nerezidenta, který žádá o finanční pomoc na vysokoškolské studium, na společnost a trh práce Lucemburska jako členského státu, ve kterém byl příhraniční pracovník zaměstnán nebo vykonával činnost za podmínek uvedených v článku 2a [pozměněného zákona ze dne 22. června 2000], a to v přímé návaznosti na rozsudek Soudního dvora ze dne 20. června 2013[Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411)],

— je třeba podmínku, že uvedený student musí být ‚dítětem' zmíněného příhraničního pracovníka, chápat tak, že musí být jeho ‚potomkem v přímé linii a v prvním stupni, jehož příbuzenství má ve vztahu k jeho předkovi právní základ', s tím, že je kladen důraz na rodičovství mezi studentem a příhraničním pracovníkem, o kterém se předpokládá, že je základem výše uvedené vazby, nebo

— je třeba klást důraz na skutečnost, že příhraniční pracovník ‚nadále poskytuje studentovi výživu', aniž by mezi nimi muselo existovat právní rodičovství, a to zejména v případě, kdy lze konstatovat dostatečnou vazbu společného soužití, která existuje mezi příhraničním pracovníkem a jedním z rodičů studenta, ve vztahu k němuž má příbuzenský vztah právní základ?

Vychází-li se z tohoto druhého hlediska, musí z povahy věci nepovinné přispívání příhraničního pracovníka, není-li výlučné, nýbrž souběžné s přispíváním rodiče či rodičů, kteří jsou se studentem v právním příbuzenském vztahu, a proto vůči němu zásadně mají zákonnou vyživovací povinnost, splňovat určitá kritéria trvalosti?“

28. Vyjádření předložili N. Depesme, S. Kerrou, A. Kauffmann a M. Lefort, lucemburská vláda a rovněž Evropská komise. Na konci písemné části řízení měl Soudní dvůr za to, že má dostatečné podklady pro rozhodnutí, a proto rozhodl, že se jednání konat nebude v souladu s čl. 76 odst. 2 jednacího řádu Soudního dvora.

V – **Analýza**

A – *Úvodní poznámky k rozsudku Giersch a další a použitelnému nařízení*

1. Rozsudek Giersch a další

29. Předkládající soud opakovaně zdůrazňuje vztah, který existuje mezi rozsudkem ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411), a novelou zákona o finanční pomoci státu na vysokoškolské studium. Tento vztah výslovně potvrzuje důvodová zpráva k návrhu zákona č. 6585 ze dne 19. července 2013 [5].

5 — Podle samotných ustanovení důvodové zprávy bylo smyslem změny režimu státní finanční pomoci od lucemburského státu na vysokoškolské studium „vyvodit důsledky“ z rozsudku ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411). Viz návrh zákona č. 6585 pozměňující zákon ze dne 22. června 2000 o finanční pomoci státu na vysokoškolské studium (dokument 6585 ze dne 5. července 2013, s. 2, dostupný na internetové stránce Poslanecké sněmovny Lucemburského velkovévodství na následující adrese: http://www.chd.lu/wps/portal/public/RoleEtendu?action=doDocpaDetails&id= 6585#).

30. Pokud jde o hlavní problém v projednávaných případech, je pravda, že i Soudní dvůr v bodě 39 svého rozsudku ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411), připomněl ustálenou judikaturou, podle níž „financování studia poskytované členským státem *dětem* pracovníků představuje pro migrujícího pracovníka sociální výhodu ve smyslu čl. 7 odst. 2 nařízení [Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství[6], ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004[7]]“[8].

31. Soudní dvůr rovněž potvrdil, že rodinní příslušníci migrujícího pracovníka jsou osobami, jimž nepřímo přísluší rovné zacházení přiznané tomuto pracovníkovi uvedeným ustanovením čl. 7 odst. 2 a že „[v]zhledem k tomu, že přiznání financování studia *dítěti* migrujícího pracovníka představuje pro migrujícího pracovníka sociální výhodu, může se samo dítě opírat o toto ustanovení k získání tohoto financování, je-li toto financování na základě vnitrostátního práva přiznáváno přímo studentovi“[9].

2. Použitelné nařízení

32. Cílem žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce předkládajícího soudu je výklad čl. 7 odst. 2 nařízení č. 492/2011. V rozsudku ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411) Soudní dvůr odkazuje na nařízení č. 1612/68.

33. Tento rozdíl nicméně nemá žádný dopad na relevanci rozsudku ve věcech v původních řízeních. I kdyby bylo nařízení č. 1612/68 zrušeno a nahrazeno s účinností od 15. června 2011 nařízením č. 492/2011, článek 7 je zcela totožný v obou dvou nařízeních[10].

B – *K předběžné otázce*

34. K tomu, aby byla předkládajícímu soudu poskytnuta užitečná odpověď, je třeba nejprve vyložit pojem „dítě“ migrujícího pracovníka.

35. Míří tento pojem, jak je uveden v judikatuře Soudního dvora vztahující se k čl. 7 odst. 2 nařízení č. 1612/68 (později čl. 7 odst. 2 nařízení č. 492/2011), výlučně na právní rodičovství nebo zahrnuje rovněž „nevlastní děti“ pracovníka, tzn. děti jejího manžela či manželky, aniž by mezi nimi musel existovat právní vztah?

36. Pouze v případě, že by se uplatnil druhý výklad – což je můj názor – bude se třeba dále zabývat případným požadavkem na určitý příspěvek příhraničního pracovníka na výživu dítěte.

1. K pojmu „dítě“ migrujícího pracovníka

37. Výklad Soudního dvora může být veden dvěma zjištěními.

6 — Úř. věst. 1968, L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15.

7 — Úř. věst. 2004, L 158, s. 77; Zvl. vyd. 05/05, s. 46, oprava Úř. věst. 2011, L 327, s. 70.

8 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

9 — Rozsudek ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411, bod 40). Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

10 — Kromě toho v souladu s čl. 41 odst. 2 nařízení č. 492/2011 se odkazy na nařízení č. 1612/68 považují za odkazy na nařízení č. 492/2011.

38. Zaprvé ustálená judikatura stanoví, že financování studií poskytované členským státem dětem pracovníků představuje pro migrujícího pracovníka sociální výhodu ve smyslu uvedeného čl. 7 odst. 2 nařízení č. 1612/68, pokud posledně uvedený nadále poskytuje dítěti výživu [11]. Kromě toho rodinní příslušníci migrujícího pracovníka byli uznáni za osoby, jimž nepřímo přísluší rovné zacházení, které přiznává ustanovení tohoto článku [12].

39. Zadruhé podle čl. 10 odst. 1 nařízení č. 1612/68 manžel či manželka pracovníka, který je státním příslušníkem jednoho členského státu, „a jejich potomci mladší 21 let nebo na něm závislí [nebo jsou vyživovanými osobami]“ mají právo bez ohledu na své státní občanství usadit se společně s ním na území jiného členského státu.

40. Soudní dvůr vyložil toto „právo usadit se s migrujícím pracovníkem, které mají ‚jeho manžel nebo manželka a jeho potomci, kteří jsou mladší 21 let nebo jsou vyživovanými osobami‘, v tom smyslu, že toto právo požívají jak potomci tohoto pracovníka, *tak potomci jeho manžela nebo manželky*. Vykládat toto ustanovení omezujícím způsobem v tom smyslu, že pouze společné děti migrujícího pracovníka a jeho manžela nebo manželky mají právo usadit se s nimi, by totiž bylo v rozporu s cílem [začlenění rodinných příslušníků migrujících pracovníků] nařízení č. 1612/68 [13]“.

41. Je pravda, že změnou nařízení č. 1612/68, která byla provedena směrnicí 2004/38, byl článek 10 nařízení č. 1612/68 zrušen [14]. Je však třeba konstatovat, že toto ustanovení bylo převzato ve prospěch všech občanů Unie do článku 2 směrnice 2004/38 a že unijní zákonodárce objasnil formální definici „potomka“ za použití širšího výkladu Soudního dvora.

42. Podle čl. 2 odst. 2, písm. c) směrnice 2004/38 jsou za rodinné příslušníky občana Unie považování „potomci v přímé linii, kteří jsou mladší 21 let nebo jsou vyživovanými osobami, a *takoví potomci manžela či manželky nebo partnera či partnerky*“ [15].

43. Protože se rozsudek ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411), týká nařízení č. 1612/68 a je z pozdější doby než směrnice 2004/38, tento rozsudek a pojem „dítě“, který v něm byl použit, je jednoznačně součástí tohoto vývoje judikatury a legislativy.

44. Lucemburská vláda proti takovému kontextuálnímu a historickému výkladu namítá důsledné oddělení oblastí působností nařízení č. 492/2011 a směrnice 2004/38. Tato směrnice se týká výlučně práva občanů Unie a jejich rodinných příslušníků volně se pohybovat a pobývat na území členských států, a nikoliv práva příhraničních pracovníků mít nárok na stejné sociální výhody jako domácí pracovníci, které stanoví čl. 7 odst. 2 nařízení č. 492/2011 [16].

45. Podle této vlády je odkaz na definici „rodinného příslušníka“ směrnice 2004/38 tedy irelevantní pro posouzení zásady zákazu diskriminace pracovníků v rámci nařízení č. 492/2011 [17].

46. Nesdílím tento názor, který nepropustně rozlišuje mezi oblastmi působností obou norem a který by vedl k tomu, aby rodina občana Unie nebyla nutně stejná jako rodina občana Unie, je-li tento občan chápán jako „pracovník“.

11 — V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 26. února 1992, Bernini (C-3/90, EU:C:1992:89, bod 29); ze dne 8. června 1999, Meeusen (C-337/97, EU:C:1999:284, bod 19), a ze dne 14. června 2012, Komise v. Nizozemsko (C-542/09, EU:C:2012:346, bod 35).

12 — V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 26. února 1992, Bernini (C-3/90, EU:C:1992:89, body 26 a 29), a ze dne 14. června 2012, Komise v. Nizozemsko (C-542/09, EU:C:2012:346, bod 48). Ale pokud jde o pokrytí zajišťující minimální náklady na obživu, viz také rozsudek ze dne 18. června 1985, Lebon (316/85, EU:C:1987:302, bod 12).

13 — Rozsudek ze dne 17. září 2002, Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493, bod 57). Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

14 — Viz článek 38 směrnice 2004/38.

15 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska. Poukazuji na to, že obdobná definice „rodiny“ je rovněž použita v článku 4 směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny (Úř. věst. 2003, L 251, s. 12).

16 — Viz vyjádření lucemburské vlády (bod 23).

17 — Viz vyjádření lucemburské vlády (bod 22).

47. Tento názor nebere v úvahu vývoj unijních právních předpisů, který jsem popsal výše, a kromě toho vede k situacím, které nemohou být odůvodněny.

48. Je totiž třeba připomenout, že širokou definici „potomka mladšího 21 let nebo vyživované osoby" podal Soudní dvůr v rámci věci, v níž bylo dotčeno právo „dětí státního příslušníka členského státu, který je nebo byl zaměstnán na území jiného členského státu [na přístup ke vzdělání] za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu, pokud tyto děti mají bydliště na jeho území" [18].

49. Toto právo, které pak bylo zakotveno v článku 12 nařízení č. 1612/68, je stále totožným způsobem uvedeno v nařízení č. 492/2011 [19]. Skutečnost, že toto ustanovení nebylo Soudním dvorem od rozsudku ze dne 17. září 2002, Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493), vykládáno odlišně, hmatatelně znamená, že jak potomci migrujícího pracovníka, tak potomci jeho manžela či manželky mají právo být přijati do školského systému hostitelského členského státu v souladu s článkem 10 nařízení č. 492/2011.

50. Pokud by tedy Soudní dvůr následoval argumentaci lucemburské vlády, znamenalo by to, že by pojem „dítě" byl vykládán široce v rámci práva na přístup ke vzdělání (článek 10 nařízení č. 492/2011), ale restriktivně pro přiznání stejných sociálních a finančních výhod jako tuzemští pracovníci (článek 7 nařízení č. 492/2011), včetně výhod týkajících se financování studií.

51. Takové rozdílné chápání pojmu „dítě" za účelem použití téhož nařízení by jistě nebylo ospravedlnitelné.

52. Sám unijní zákonodárce kromě toho nedávno potvrdil jednotnost pojmu „rodinní příslušníci", podle kterého je pojímán z hlediska pracovníka nebo z širšího hlediska občanství Unie.

53. Podle bodu 1 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/54/EU ze dne 16. dubna 2014 o opatřeních usnadňujících výkon práv udělených pracovníkům v souvislosti s jejich volným pohybem [20] „[v]olný pohyb pracovníků je základní svobodou občanů Unie a jedním z pilířů vnitřního trhu Unie zakotveným v článku 45 [SFEU]. Jeho provádění je dále rozvinuto právem Unie, jehož cílem je zaručit plný výkon práv udělených občanům Unie a jejich rodinným příslušníkům. *Výraz ‚rodinní příslušníci' by měl být chápán tak, že má stejný význam jako výraz definovaný v čl. 2 odst. 2 směrnice [2004/38], který se vztahuje i na rodinné příslušníky příhraničních pracovníků*" [21].

54. Podle čl. 2 odst. 2 této směrnice je její oblast působnosti totožná s oblastí působnosti nařízení č. 492/2011. Článek 1 směrnice 2014/54 kromě toho upřesňuje, že jejím předmětem je „usnad[nit] a jednotn[ě] uplatňov[at] […] práv[a] stanoven[á] článkem 45 [SFEU] a články 1 až 10 nařízení [EU] č. 492/2011".

55. Směrnice 2014/54, která vstoupila v platnost dnem 20. května 2014, se mi tedy jeví jako plně použitelná ve věcech v původních řízeních, protože členským státům v článku 3 odst. 1 ukládá zajistit, aby pracovníci a jejich rodinní příslušníci, „kteří se domnívají, že byli poškozeni v důsledku neuplatnění zásady rovného zacházení", měli k dispozici soudní řízení za účelem prosazování práv vyplývajících z článku 45 SFEU a článků 1 až 10 nařízení č. 492/2011.

18 — Článek 12 nařízení č. 1612/68. Viz rozsudek ze dne 17. září 2002, Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493).

19 — Článek 10 nařízení č. 492/2011.

20 — Úř. věst. 2014, L 128, 2014, s. 8.

21 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

56. Je třeba ještě připomenout, že povinnost členských států, která vyplývá ze směrnice, dosáhnout jí sledovaného výsledku, jakož i jejich povinnost přijmout veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k zajištění splnění této povinnosti, jsou uloženy všem orgánům členských států, včetně soudních orgánů, v rozsahu jejich pravomocí [22]? Prakticky to znamená, že „má-li při použití vnitrostátního práva – bez ohledu na to, zda byl předpis vydán před směrnicí nebo po ní – vnitrostátní soud toto právo vyložit, musí jej vykládat v co největším možném rozsahu podle znění a účelu směrnice, aby bylo dosaženo cíle sledovaného směrnicí a bylo jí tímto způsobem vyhověno [čl. 288, odst. 3 SFEU]“ [23].

57. Za těchto podmínek směrnice 2014/54 potvrzuje, že pojem „dítě“ způsobilé mít nepřímo nárok na zásadu rovnosti zakotvenou v čl. 7 odst. 2 nařízení č. 492/2011 [24] je třeba vykládat vzhledem k pojmu „rodinní příslušníci“, jak byl definován judikaturou Soudního dvora ve vztahu k nařízení č. 1612/1968 a potom převzat v článku 2 směrnice 2004/38.

58. Tento výklad je kromě toho v souladu s výkladem „rodinného života“, jak je chráněn článkem 7 Listiny a článkem 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě dne 4. listopadu 1950. Evropský soud pro lidská práva se postupně oddělil, zejména jde-li o kritérium „rodinného vztahu“, aby uznal možnost „rodinných vztahů *de facto*“ [25]. V souladu s čl. 52 odst. 3 Listiny, práva, která obsahuje a která odpovídají právům zaručeným uvedenou Listinou, musí mít stejný smysl a rozsah.

59. Prokázání irelevantnosti striktně právního vymezení rodičovství v rámci článku 7 nařízení č. 492/2011 a sociálních a finančních výhod bude ukončeno následujícím příkladem.

60. Představme si rekonstituovanou rodinu se třemi dětmi. První dítě mělo sotva několik měsíců, když ztratilo svého otce v důsledku dopravní nehody. Když mělo tři roky, jeho matka potkala muže, který byl rozvedeným otcem dvouletého dítěte, které měl ve výlučné péči. Třetí dítě se narodilo z tohoto nového svazku. Rodina žije v Belgii několik kilometrů od Lucemburska, ve kterém matka již více než deset let pracuje.

61. Pokud by měl být za těchto podmínek pojem „dítě“, který byl použit v článku 2a pozměněného zákona ze dne 22. června 2000, vykládán striktně, znamenalo by to, že matka může obdržet finanční pomoc od lucemburského státu na vysokoškolské studium pro své vlastní dítě a pro společné dítě páru. Naproti tomu dítě manžela, které žije od svých dvou let v této rodině, by nemělo nárok na tutéž pomoc.

62. S ohledem na výše uvedené úvahy se tedy domnívám, že dítě, které nemá právní vztah s migrujícím pracovníkem, ale které odpovídá definici „rodinný příslušník“ čl. 2 odst. 2 směrnice 2004/38, musí být považováno za dítě tohoto pracovníka a osobu, jíž nepřímo přísluší sociálních výhody zakotvené v čl. 7 odst. 2 nařízení č. 492/2011.

22 — V tomto smyslu za účelem nedávného připomenutí ustálené judikatury viz rozsudek ze dne 19. dubna 2016, DI (C-441/14, EU:C:2016:278, bod 30 a citovaná judikatura).

23 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 13. listopadu 1990, Marleasing (C-106/89, EU:C:1990:395, bod 8). Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

24 — T. Stein dospívá analýzou judikatury Soudního dvora a odvozených právních norem, které používají pojem „rodina“, ke stejnému závěru. Podle něj je pojem rodina v unijním právu založen na koncepci rodiny založené na manželském vztahu zahrnujícím registrovaná partnerství, ale jde dále než tradiční pojem základní rodiny a zahrnuje i vyživované osoby (Stein, T., „The notion of the term of family on european level with a focus on the case law of the European Court of Human Rights and the European Court of Justice“, v Verbeke, A., Scherpe, J.-M., Declerck, Ch., Helms, T. a Senaeve, P. (éd.), *Confronting the frontiers of family and succession law: liber amicorum Walter Pintens*, vol. 2, Cambridge/Anvers, Portland/Intersentia, 2012, s. 1375 až 1392, kromě s. 1391).

25 — V tomto smyslu viz ESLP ze dne 22. dubna 1997, X, Y a Z v. Spojené království (ECLI:CE:ECHR:1997:0422JUD002183093).

2. K nezbytnosti rodiče, který nemá právní vztah, podílet se na výživě dítěte

63. V druhé části předběžné otázky se předkládající soud rovněž táže na míru příspěvku příhraničního pracovníka nezbytnou k výživě studenta, ke kterému nemá právní vztah, která umožňuje studentovi přijímat takovou finanční pomoc, jako je pomoc dotčená ve věci v původním řízení.

64. Je pravda, že podle judikatury Soudního dvora připomenuté v bodě 39 rozsudku ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411), „financování studia poskytované členským státem dětem pracovníků představuje pro migrujícího pracovníka sociální výhodu ve smyslu čl. 7 odst. 2 nařízení č. 1612/68 [později čl. 7, odst. 2 nařízení č. 492/2011], *pokud posledně uvedený nadále poskytuje dítěti výživu*“ [26] .

65. Je rovněž pravda, že se článek 10 nařízení č. 1612/68 vztahoval na manžela či manželku pracovníka „a jejich potomky v přímé linii, kteří jsou mladší 21 let *nebo na něm závislí [nebo jsou vyživovanými osobami]*“ [27], a že výraz byl v čl. 2 odst. 2, písm. c) směrnice 2004/38 přejat.

66. V tomto ohledu je třeba konstatovat, že Soudní dvůr rozhodl, že „postavení rodinného příslušníka nepředpokládá […] právo na výživné“ [28]. Totiž „[p]okud by tomu tak bylo, sloučení rodiny by záviselo na vnitrostátních právních předpisech, které se liší stát od státu, což by vedlo k nejednotnému používání práva Společenství“ [29].

67. Je nutno konstatovat, že stejná úvaha se použije na příspěvek manžela či manželky na své nevlastní děti. Je proto stále vhodné domnívat se, že postavení „vyživovaného rodinného příslušníka je výsledkem faktické situace“ [30], jejíž posouzení náleží správě a poté případně soudci.

68. Tento výklad je kromě toho slučitelný s výše připomenutou judikaturou, která upřednostňuje širší výraz „poskytovat dítěti výživu“ [31] spíše než „vyživované dítě“.

69. Podmínka příspěvku na výživu dítěte vyplývá z faktické situace, která může být prokázána objektivními skutečnostmi jako je manželství (nebo registrované partnerství „právního“ rodiče s nevlastním rodičem) nebo společná domácnost, a to aniž by bylo potřeba určit důvody pro využívání této pomoci ani podrobně vyčíslit její rozsah.

70. V tomto ohledu se nelze přiklonit k lucemburské vládě, když se domnívá, že by její správa nemohla v každém jednotlivém případě nalézt, zda a do jaké míry příhraniční pracovník, nevlastní otec studenta, přispívá nebo nepřispívá na jeho výživu [32].

71. Zaprvé péče o dítě se předpokládá až do 21 let, protože čl. 2, odst. 2, písm. c) směrnice 2004/38 zamýšlí podmínku péče jako alternativu k podmínce věku po dosažení 21 let.

72. Zadruhé z vyjádření žalobců v původním řízení vyplývá, že „péče o“ dítě v domácnosti představuje kritérium pro vyplácení rodinných přídavků (které v daném případě obdrželi při nejmenším dva z dotčených nevlastních otců), aniž by znamenala závažné obtíže, i když se nevyžaduje žádná podmínka právního rodičovství [33].

26 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

27 — Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska.

28 — Rozsudek ze dne 18. června 1985, Lebon (316/85, EU:C:1987:302, bod 21).

29 — Rozsudek ze dne 18. června 1985, Lebon (316/85, EU:C:1987:302, bod 21).

30 — Rozsudek ze dne 18. června 1985, Lebon (316/85, EU:C:1987:302, bod 22).

31 — Rozsudek ze dne 20. června 2013, Giersch a další (C-20/12, EU:C:2013:411, bod 39).

32 — Viz vyjádření lucemburské vlády (bod 46).

33 — Viz vyjádření N. Depesme a S. Kerroua (s. 21) a A. Kauffmanna (body 90 a násl.).

73. Konečně sám lucemburský zákonodárce uložil v článku 3 zákona v platném znění, tzn. zákona ze dne 24. července 2014 o finanční pomoci státu na vysokoškolské studium, podmínku, že „pracovník nadále poskytuje studentovi výživu“. Takový požadavek nelze tudíž považovat za neověřitelný ze strany správy.

VI – **Závěry**

74. S ohledem na výše uvedené navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na předběžnou otázku Cour administrative (správní soud vyššího stupně, Lucembursko) takto:

„Článek 45 SFEU a čl. 7 odst. 2 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 492/2011 ze dne 5. dubna 2011 o volném pohybu pracovníků uvnitř Unie, musí být vykládány v tom smyslu, že dítě, které nemá právní vztah s migrujícím pracovníkem, ale které je potomkem manžela či manželky (nebo registrovaného partnera či partnerky) tohoto pracovníka, musí být považováno za dítě zmíněného pracovníka. Z toho důvodu je osobou, jíž nepřímo přísluší sociální výhody zakotvené v čl. 7 odst. 2 nařízení č. 492/2011 za podmínky, že mu pracovník nadále poskytuje výživu.

Podmínka příspěvku na výživu dítěte vyplývá z faktické situace, aniž by bylo potřeba určit důvody pro využívání této pomoci ani podrobně vyčíslit její rozsah.“